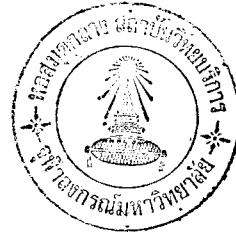

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติ คนจะมีคุณภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับการศึกษาและการพัฒนาการศึกษาให้แก่คนของชาติ โดยให้การศึกษาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาบ้านเมือง หากการพัฒนาคนล้มเหลว การพัฒนาในส่วนอื่น ๆ ก็จะไม่บรรลุผลสำเร็จ การพัฒนาคนตามนัยนี้ก็คือการพัฒนาด้านความรู้ ความสามารถและจริยธรรมของคน ซึ่งเป็นการสร้างเด็กและเยาวชนตลอดจนประชาชนโดยทั่วไปให้เป็นผู้มีจริยธรรม และสามารถนำหลักการของจริยธรรมไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวันจนเป็นลักษณะนิสัย¹

กล่าวกันว่าประเทศด้อยพัฒนา เพราะคนด้อยพัฒนา จะเห็นว่าข้อความเป็นจริงที่ทุกคนต้องยอมรับ เพราะคนในสังคมนั้นทั้งหมดประกอบกันขึ้นเป็นสังคม ด้วยเหตุนี้ในการพัฒนาประเทศองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาให้ได้ผลอยู่ที่การพัฒนาบุคคลเป็นสำคัญ และในส่วนบุคคลแต่ละคน ลักษณะนิสัยและคุณธรรมของบุคคลนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะถึงมีความรู้สูงแต่จิตใจไม่พัฒนา เช่นใจแคบเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม นอกจากจะไม่นำความรู้ที่ศึกษาไว้มาใช้ทำประโยชน์แก่สังคมแล้ว ยังอาจจะนำความรู้ไปใช้ในทางที่ผิดอีกด้วย และผู้มีความรู้สูงถ้าทำสิ่งที่เป็นโทษย่อมสร้างวามสั่นสะเทือนแก่สังคมได้มาก และรุนแรงกว่าผู้มีความรู้ต่ำตามสัดส่วนของระดับความรู้

การพัฒนาจริยธรรมเป็นเป้าหมายที่สำคัญยิ่งของกาฯรจัดการศึกษาทุกชาติ ทั้งนี้เพราะการพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพครบถ้วนทั้งทางด้านความรู้ ความคิด สติปัญญา คุณธรรมและจริยธรรม เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ ดังนั้นโรงเรียนจึงมีความรับผิดชอบโดยตรง ในการที่จะ

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการส่งเสริมจริยธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จเรธิการพิมพ์, 2523), หน้า 1.

ให้ความรู้หรือการศึกษาแก่เยาวชนของชาติให้เป็นสมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคม หรืออาจจะกล่าวได้ว่า โรงเรียนที่หน้าที่ร่าารรักษาไว้ และถ่ายทอด เอกสภณของชาติให้แก่อนุชนแต่ละรุ่น หน้าที่หลักของการศึกษา เกี่ยวกับการพัฒนา เยาวชนให้มีพฤติกรรมที่ต้งามนั้นจะ เห็นได้ชัด เฉนในแผนการศึกษาชาติทุกฉบับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะรัฐได้ศ้ตการศึกษาโดยมีนโยบายแน่วซัดในการกำหนด เกตฐมาตฐานของความถูกต้องต้งามของการประพฤติปฏิบัติ ตลอดจน ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมสำหรับบุคคลในสังคมไทย โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับหลักธรรม ค้ำสั่งสอนของค้ำลดาทางค้ำลนา ปรชญา คตินิยมในการดำรงชีวิตและวัฒนธรรมของสังคมไทย ในวิธีทางของกระบวนการทางสังคมอาศัยหลักพุทธค้ำลนามากำหนด เป็นป้ลสถานของค้ำนิยมทาง จริยธรรม และแนวทางประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ แล้วอบรมถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ไปสู่อุชนรุ่นหลังตลอดมา ทั้งโดยวิธีการอบรมมณิสบในครอบครัว โดยวิธีชวลเรียนทางค้ำลนา โดยวิธีการอบรมสั่งสอน จากผู้ทรงศีล และนักคิตนักปฏิบัติทางด้านศีลธรรม และโดยวิธีบรรจุเป็นวิชาจริยศึกษา เข้าไว้ใน หลักสูตรของการศึกษาระดับต่าง ๆ ในโรงเรียนทั่วไป¹

การพัฒนาจริยธรรมจึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นประหนึ่งหางเสื่อนำทางโคจรของชีวิต แต่เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะนอกจากจะต้องสอนให้เกิดความรู้แล้วยังจะต้องทำให้เกิดความเชื่อ และการยอมรับเอาไปปฏิบัติอีกด้วย ทั้งนี้หมายความว่า จะต้องมีการอบรมให้ ความรู้แทรกซึมเข้าไปถึงจิตใจ และก่อให้เกิดเป็นนิสัยขึ้น การพัฒนาจริยธรรมจะได้ผลจริงจังก็ต่อเมื่อผู้เรียนนำไปประพฤติปฏิบัติ เพราะเพียงแต่รู้เฉย ๆ หรือรู้เอาไว้ลอบโล่นั้นหาประโยชน์อย่างใดไม่² การพัฒนาจริยธรรมจะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงลู่ก็ต่อเมื่อผู้มีหน้าที่ทางการศึกษามองเห็นความสำคัญของการปลูกฝังคุณค่าจริยธรรม

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การค้ำลนา, 2523), หน้า 1.

² ละออ การุณยะวนิช, "จริยศึกษาและการพัฒนาประเทศ," เอกสารนิเทศการศึกษาฉบับที่ 191 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, 2520), หน้า 1.

ครูเป็นหัวใจสำคัญยิ่งในบรรดาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลในการจัดการศึกษา เพราะครูเป็นผู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน ถึงแม้จะมีปรัชญาการศึกษา หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน สื่อการเรียน การวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสม ล้วนสอดคล้องกับการดำรงชีวิตของผู้เรียนในปัจจุบันก็ตาม แต่สิ่งเหล่านี้ย่อมจะไร้ความหมายหรือคุณค่า ถ้าครูไม่นำไปใช้หรือปฏิบัติ ดังนั้นในการพัฒนาคุณภาพของเด็ก สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างยิ่งก็คือตัวครู หน้าที่ของครูอย่างแท้จริงอาจกล่าวได้ว่าครูมีหน้าที่สอนและอบรมเพื่อให้เด็กเป็นพลเมืองดี

ในฐานะที่ครูคือผู้ให้การศึกษาและให้การอบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นผู้มีความรู้ ตลอดจนมีความประพฤติที่ดีงามลุ่มกับเป็นพลเมืองที่ดีของชาติในอนาคต ครูเป็นที่ยอมรับว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการสร้างเสถียรภาพให้แก่ประเทศชาติอย่างมาก เพราะครูย่อมเป็นที่เชื่อถือของเด็กมากกว่าบุคคลอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นระดับของการปลูกฝังความนึกคิดที่ดีงาม¹ และวัฒนธรรมไทยให้ความเคารพยกย่องเชิดชูไว้วางใจครูมาแต่โบราณ บิดามารดาจะรู้สึกเบาใจเมื่อลูกของตนโตพอที่จะเข้าโรงเรียนได้แล้ว และจะโยนความรับผิดชอบในการสั่งสอนอบรมให้แก่ครูทั้งหมด แม้แต่ในพุทธศาสนาก็ได้ยกย่องครูเป็นหนึ่งในหกศีลนั้น เมื่อมีการยกย่องครูอาจารย์ด้วยความไว้วางใจเช่นนี้ การที่เด็กมีความประพฤติเสื่อมเสีย จึงเพ่งเล็งมาซึ่งครูเป็นอันดับแรก

สำหรับครูนั้น ย่อมต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อเด็กอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และต้องถือว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดด้วย เพราะโดยตำแหน่งและอาชีพครูย่อมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับนักเรียนอยู่แล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนย่อมก่อให้เกิดผลดีในการสอนและการอบรม

ในบั้นต้นบทบาทของครูในการสอนเปลี่ยนมาเป็นผู้ชี้แจง จากการเป็นผู้แสดงนำ เปลี่ยนมาเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดริเริ่ม ครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทางให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดอิสระอย่างมีเหตุผลเท่านั้น ครูต้องมีความสามารถในการกลวิธีสอน สามารถถ่ายทอดความรู้ และวิถีทางแห่งปัญญาและอบรมชักนำเด็กไปสู่หนทางอันดีงาม

¹บุญเสมอ ไชยภักดิ์ และ วีระ อัมพันธ์สุข, ประมวลบทความเกี่ยวกับมัธยมศึกษา

เด็กหรือประชากรที่มีคุณลักษณะว่าเป็นยอดปรารถนาของสังคม เพราะเป็นทางก้าว
นำไปสู่ความสำเร็จรุ่งเรือง ความเป็นปึกแผ่นของคนในชาติ คุณลักษณะของเด็กที่ได้อธิบายว่ามีคุณ-
ภาพนั้นประกอบไปด้วยคุณลักษณะหลายด้านที่ทำให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ ครูจะช่วยพัฒนาเด็กได้
มาก ถ้าครูได้ทุ่มเททั้งร่างกาย แรงใจ มีความอดทนและใจเย็น ตลอดจนใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ใน
การสั่งสอนอบรม ใช้เวลาฝึกฝนและกล่อมเกลามาเรื่อยๆ

บทบาทของครู จะต้องจัดโครงการขบวนการสร้างค่านิยมทางจริยธรรม สดหาวิสัย
อุปกรณ์ และมีเวลาสำหรับจัดกิจกรรม เพื่อเตรียมนักเรียนให้เกิดความพร้อมในการร่วมกิจกรรม
อันนำไปสู่ความสำเร็จในบั้นปลาย¹

แผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2520 ได้ระบุความมุ่งหมายในการพัฒนาจริยธรรม
ไว้หลายข้อเช่น²

13. รัฐพึงจัดให้สาระและกระบวนการเรียนรู้ครบถ้วน และกลมกลืนกันระหว่าง
ความเจริญงอกงามทางคุณธรรม จริยธรรมและปัญญา กับความเจริญทางวัตถุ และ
ระหว่างความเจริญงอกงามทางร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้เพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์
ตามสภาพการที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

29...การศึกษาศึกษาในทุกระดับจะต้องบ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น ท้าเป็น รู้จักแก้ปัญหา
รักการทำงาน และสนใจที่จะมีส่วนร่วมในภารกิจของส่วนรวมตามวิถีทางของระบบ
การปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความยึดมั่นใน
สถาบันชาติ คำสั่งฯ พระมหากษัตริย์ มีระเบียบวินัย มีวัฒนธรรมและศีลธรรม รู้จัก
ใช้สิทธิ และหน้าที่ภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย

50. รัฐพึงจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างและก่อให้เกิดความสำนึกในคุณค่าของศิลปะ
วัฒนธรรม จริยธรรม คำสั่งฯ ตลอดจนขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงาม รวมทั้ง
สถานที่และวัตถุอันมีค่าทางประวัติศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการส่งเสริมจริยธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น, หน้า 5.

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช

2520, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอักษรปดิวดี, 2520) หน้า 3-15.

53. รัฐพึงสนับสนุนกิจกรรมเยาวชน และจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมีบุคลิกภาพที่ดี มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย มีทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมไทย ยึดมั่นร่วมมือกันดำรงรักษาและปกป้องสถาบันชาติ คำสั่งฯ พระมหากษัตริย์

กรมการคำสั่งฯ ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีบทบาทสำคัญ
ยิ่งในการสนองนโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยระบุลักษณะคุณธรรม 10 ประการคือ

1. มีระเบียบวินัย
2. มีความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม
3. ขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาชีพ
4. สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ
5. รู้จักคิดริเริ่ม วิจรรณ์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
6. กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ คำสั่งฯ พระมหากษัตริย์
7. มีพละทานมัธยัสถ์ทางร่างกายและจิตใจ
8. รู้จักพึ่งตนเอง และมีอุทิศตน
9. มีความภาคภูมิใจและรู้จักทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรมและทรัพยากรของชาติ
10. มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูทเวที กล้าหาญ สำนึกดี

คุณลักษณะ 10 ประการนี้ก็คือ เป้าหมายของจริยศึกษานั้นเอง คือการพัฒนาคนไทยเป็นผู้มีพร้อมไปด้วยจริยธรรมและคุณลักษณะที่ดีงาม เพราะจริยธรรมเป็นกลไกอันหนึ่งของสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม เป็นเรื่องที่มีอิทธิพลของความเชื่อในทางคำสั่งฯ และวัฒนธรรมมาเกี่ยวข้อง

¹ กรมการคำสั่งฯ, หลักการวิธีการจัดจริยศึกษาและหัวข้อจริยธรรมสำหรับใช้อบรม

สั่งสอนนักเรียน นักศึกษา (ฉบับทดลอง) (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การคำสั่งฯ, 2521),

ในบรรดารายวิชาต่าง ๆ ที่บรรจุในหลักสูตรของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นอาจกล่าวได้ว่า วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาจริยธรรม ดังจะเห็นได้จากประโยชน์หรือคุณค่าของวิชานี้ที่ว่า เป็นวิชาที่อบรมให้เด็กเป็นพลเมืองที่มีความรู้ มีทักษะในการคิด มีความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์ และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และความเป็นอยู่ของมนุษย์ชาติอื่น ๆ โดยคาดหวังที่จะให้เด็กนักเรียนเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม¹ นอกจากนี้วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะเสริมสร้างและพัฒนาจิตใจของประชากรโดยส่วนรวม กล่าวคือพยายามทำให้เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เข้าใจสังคมและสภาพแวดล้อม รู้ซึ่งถึงคุณค่าทางคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม มีจิตใจละเอียดอ่อน มีสติปัญญาแตกฉาน มีสำนึกสูง รู้สึกรู้สีกายใจ และสติปัญญาให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติได้อย่างแท้จริง เชอร์ลี เอช. เองเกิล (Shirley H. Engle) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า มิใช่เป็นการให้ความรู้ด้านเนื้อหา แต่เป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยของพลเมือง เป้าหมายของวิชาสังคมศึกษาคือความเป็นพลเมืองดี²

วิชาสังคมศึกษานับว่ามีหลักสูตรและเนื้อหาวิชาที่มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนาจริยธรรมให้แก่เด็กหรือเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงถือได้ว่าครูสังคมศึกษามีบทบาทหน้าที่โดยตรงเป็นผู้รับผิดชอบ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาจริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียนทั้งด้านการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การติดต่อประสานงานต่าง ๆ นอกจากนี้ครูสังคมศึกษานับได้ว่าเป็นผู้ที่สามารถทำให้เป้าหมายในหลักสูตรเกือบจะทุก ๆ ด้านประสบผลสำเร็จโดยโดยเฉพาะทางด้านจริยธรรม³

¹ Leonard S. Kenworthy, Guide to Social Studies Teaching in Secondary School (Belmont, California : Woodworth, 1962), p. 3

² Shirley H. Engle, "Decision Making : The Heart of Social Studies Instruction," Crucial..Issues in the Teaching of Social Studies (New Jersey : Prentice - Hall, Inc., 1964), p. 29

³ วิทย รัตทเวทย์, "จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะนักปรัชญา," วารสารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 13 (มิถุนายน-กรกฎาคม 2522), : 16.

เอมีล เดิร์กไฮม์ (Emile Durkheim) ซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศสเค่งมีชีวิตอยู่ระหว่างปี ค.ศ. 1858 - 1917 ที่มีผลงานในด้านการศึกษาอยู่มาก ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาว่าคือ "การเร่งเร้าและการพัฒนาสภาพทางร่างกาย (physical) ปัญญา (intellectual) และจริยธรรม (moral) ซึ่งสังคมต้องการให้เกิดในตัวเด็ก"¹

จะเห็นได้ว่า เดิร์กไฮม์ ได้ให้ความสำคัญของการปลูกฝังจริยธรรมในตัวเด็ก โดย เดิร์กไฮม์ได้กล่าวถึงความหมายของวิชาสังคมศึกษาว่า เป็นวิชาที่เกี่ยวกับสังคม ซึ่งหมายความว่า เป็นวิชาที่ทบทวนที่ปลูกฝังพลังทางจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่เด็ก ทั้งนี้เพราะพลังทางจริยธรรมจะเป็นพลังทำให้สังคมเป็นปึกแผ่นมั่นคง ซึ่งสิ่งที่ เดิร์กไฮม์ เรียกว่าพลังทางจริยธรรมคือ ความต้องการของสังคมที่มนุษย์ เราจะต้องทำตามซึ่งได้แก่²

1. ความเชื่อทางศาสนา (religious beliefs)
2. ความเชื่อและข้อปฏิบัติทางจริยธรรม (moral beliefs and practices)
3. ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ และขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ (national and occupational traditions)
4. ความคิดเห็นเพื่อส่วนรวมทุกอย่าง (collective opinions of every kind)

การปลูกฝังจริยธรรม การพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนจะพบว่า มีปัญหาอยู่เสมอโดยเฉพาะเกี่ยวกับด้านหลักสูตร วิธีการสอน และครูผู้สอนจริยธรรม กล่าวคือ ด้านหลักสูตร หลักสูตรศีลธรรมที่สอนในโรงเรียนมีสัดส่วนน้อย เมื่อเทียบกับวิชาอื่นจนไม่เพียงพอที่จะปลูกฝังให้นักเรียนมีส่วนร่วมในทางจริยธรรม และยิ่งกว่านี้หลักสูตรบทเรียนทางจริยธรรมยังไม่ได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัย และดึงดูดความสนใจเท่าที่ควร หรือให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน ส่วนด้านวิธีการสอนมีสาเหตุที่ทำให้การปลูกฝังจริยธรรมไม่ได้ผลเท่าที่ควรเพราะ "วิธีการสอน" ที่ใช้กันอยู่ในโรงเรียนเป็นลักษณะของ "การสั่งสอน" (Directive Teaching) โดยมีครู

¹George Simpson, "Emile Durkheim" : Selection from His Works, (New York : Thomas Y. Crowell Company, 1969), p. 99.

²Ibid., p. 102.

ลุ่มบทบาทของผู้มีอำนาจเด็ดขาด (Authoritarian Role) ที่จะกำหนดว่านักเรียนควรจะเรียนอะไร และอย่างไร วิธีการสอนเช่นนี้ เปาโล เฟิเร้ (Paulo Freire) เรียกว่า Banking system of teaching ซึ่งเฟิเร้เห็นว่าเป็นการลดคุณค่าของมนุษย์ผู้เรียนและเป็นการจำกัดเสรีภาพในการเรียนของผู้เรียนด้วยซึ่งเป็นวิธีที่ยากที่จะปลูกฝังจริยธรรมให้เกิดขึ้นได้ และด้านครูผู้สอนจริยธรรม ครูผู้หน้าที่สอนจริยธรรมไม่ได้รับการเตรียมตัวให้ทำหน้าที่สอน ในบางครั้งจะพบว่าโรงเรียนจะมอบหมายให้ครูที่ไม่ถนัดวิชาใดวิชาหนึ่งมาสอนศีลธรรม ทำให้ขาดความเข้าใจและความมั่นใจในการสอน นอกจากนี้ครูยังไม่ได้อ่างตัวในฐานะเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็กนักเรียน ครูหลายคนไม่ได้ปฏิบัติในสิ่งที่ตัวเองสอน ดังที่ปรากฏอยู่เสมอว่าครูมักจะก่อเรื่องผิดศีลธรรม ครูขาดความรับผิดชอบในการสอน และขาดความรับผิดชอบในฐานะเป็นพลเมืองดีของสังคม"¹

ผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นปัญหาดังกล่าวนี้จึงต้องการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาจริยธรรมทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียนว่ามีสิ่งใดจำเป็นต้องแก้ไข และปรับปรุงอย่างไรบ้าง สิ่งจะทำให้การเรียนการสอน การพัฒนาจริยธรรมบรรลุจุดมุ่งหมาย และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาจริยธรรมตามหลักสูตรสังคมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น โดยการสอนในห้องเรียนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนการมีปะทะสังสรรค์ (interaction) กับนักเรียนนอกเวลาสอน
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นระหว่างโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนในเครือค้าส่งต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมตามหลักสูตรสังคมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น

---

¹ อำนวย ทะพิงค์แก และ ชัยนัต วรรณระภูติ, "จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักการศึกษา," วารสารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 5 (มิถุนายน - กรกฎาคม 2522) : 39 - 45.

ลัทธิฐานของการวิจัย

ตามสภาพความเป็นจริงการที่ครูส่งคมศึกษาจะแสดงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการสอน การศตภคกรรมเล่ริมหลักผู้ตรตลอดจนการมีปะทะสัมพันธ์กับนักเรียนนอกเวลา ล่น เพื่อการพัฒนาจริยธรรมได้มากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่างได้แก่ การสนับสนุนของผู้บริหารการศึกษา เงินหรืองบประมาณที่ใช้เพื่อการศึกษา เวลา สถานที่ และบุคลากรคือ ครู ครูในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือ ค้ำสำเนาต่าง ๆ อาจจะมีบทบาทมากน้อยแตกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งลัทธิฐานของการวิจัย ครั้งนี้ว่า ความคิดเห็นของครูส่งคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นระหว่างโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนในเครือค้ำสำเนาต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมตามหลัก ผู้ตรส่งคมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นแตกต่างกัน

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยถือว่าคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามของครูส่งคมศึกษาเป็น คำตอบที่เชื่อถือได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาความคิดเห็นของครูส่งคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาจริยธรรม โดยมีขอบเขตดังนี้

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ครูส่งคมศึกษาที่ล่นชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ในโรงเรียนที่ล่นมา
2. โรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง เป็นโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษา กรมล่ำมัญ ศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือค้ำสำเนาต่าง ๆ ระดับ มัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ครูส่งคมศึกษาจะได้นำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงบทบาทของตนในด้านการพัฒนาจริยธรรม
2. ผู้บริหารโรงเรียนอาจใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ครูส่งคมศึกษาสามารถสอน และพัฒนาจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. สถาปนิกหัดครู อาจใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย ในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ค้นคว้าและวิจัยแก่ผู้สนใจต่อไป

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ครูส่งคมศึกษา หมายถึงครูผู้สอนวิชาส่งคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

หลักสูตร หมายถึง หนังสือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นเอกสารที่กำหนดโครงการศึกษาของผู้เรียน โดยบรรจุความมุ่งหมายของการให้การศึกษา เนื้อหาสาระของความรู้ ประสบการณ์ให้ผู้เรียน ซึ่งโรงเรียนหรือสถานศึกษาจะนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน

วิชาส่งคมศึกษา หมายถึง รายวิชาส่งคมศึกษาที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ประกอบด้วยวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง จริยธรรม สังคมวิทยา ประชากรศึกษาและสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจศาสตร์ บทบาท หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการปฏิบัติงาน ที่ถูกกำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งที่ผู้นั้นได้รับการแต่งตั้ง หรือเป็นสิ่งที่ผู้นั้นสมควรกระทำ

จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติอันพึงปฏิบัติของบุคคลโดยมีค่านิยมทางศีลธรรม (Ethical Value) และคุณธรรมที่สังคมยอมรับเป็นปทัสฐานในการ วัดเมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาแล้ว ทำให้สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้กระทำก็เกิดความพอใจในการกระทำของตนด้วย ซึ่งการแสดงออกถึงคุณงามความดีจะเป็นเครื่องชี้ถึงความเป็นคนโดยสมบูรณ์ ทั้งในฐานะที่เป็นเอกัตบุคคล และฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทั้งนี้มีจุดหมายเพื่อ

บรรลุสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าพึงประสงค์ และเพื่อความสงบสุขของสังคมไทย

การพัฒนาจริยธรรม หมายถึง วิธีการที่ครูใช้ในการปลูกฝังปรับปรุง เปลี่ยนแปลง เสริมสร้างและพัฒนาจริยธรรมให้แก่นักเรียนในด้านการสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร ตลอดจนการมีปะทะสัมพันธ์กับนักเรียนนอกเวลาสอน

การสอน หมายถึง การที่ผู้สอนจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้มีเจตคติ ความรู้ ทักษะ และมีพัฒนาการทั้ง 4 ด้านคือ อารมณ์ สังคม สติปัญญา และร่างกาย

กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียน เพื่อช่วยเสริม การเรียนการสอนในชั้นให้ดีขึ้น ส่งเสริมความเจริญของเด็กทุกด้าน

การมีปะทะสัมพันธ์กับนักเรียนนอกเวลาสอน หมายถึง การมีสัมพันธ์ส่วนบุคคล ระหว่างครูกับนักเรียนต่อการเสริมสร้างความรู้ทัศนคติของนักเรียน

โรงเรียนรัฐบาล หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองโรงเรียนรัฐบาล กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนราษฎร์ หมายถึง โรงเรียนของเอกชน สอนตามหลักสูตรสามัญของกระทรวงศึกษาธิการ หรือหลักสูตรสามัญที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติ และอยู่ภายใต้ความควบคุม ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ หมายถึง โรงเรียนขององค์กรหรือมูลนิธิสอน ตามหลักสูตรสามัญ ของกระทรวงศึกษาธิการ หรือหลักสูตรสามัญที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติ และอยู่ภายใต้ความควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นโรงเรียนในเครือศาสนาคริสต์ อิสลามและฮินดู